

Reiner Kaczynski

LITURGIJA I PRAVO

Opaske o novom kodeksu Latinske crkve

Papa Ivan XXIII. navijestio je 25. siječnja 1959. ne samo rimsku dijecezansku sinodu i ekumenski sabor nego je također dao nalog za reformu crkvenog zakonika, koji je stupio na snagu četiri desetljeća prije (19. 5. 1918.). S puno zanimanja se čekalo na novo izdanje zbirke zakona, nakon što je završen sabor i njegovi se najvažniji zaključci već provode u praksi. Točno 24 godine poslije navještaja reforme potpisao je Ivan Pavao II. apostolsku konstituciju, na temelju koje je mogao biti objelodanjen crkveni zakonik, koji će od slijedeće prve nedjelje adventa važiti na području Latinske crkve.

Novi crkveni zakonik i liturgijske knjige

Codex Iuris Canonici 1917. prema kan. 2 doduše nije htio ništa odrediti u »obredima i ceremonijama«, sadržanima u liturgijskim knjigama Latinske crkve, no izričito je s druge strane predvidio izmjene jednoga ili drugoga liturgijskog zakona. Obnovom liturgijskih knjiga poslije Drugoga vat. sabora sazdana je, razumljivo po sebi, i novo liturgijsko pravo. Bilo je naivno misliti, da će novi kodeks sve propise, koji su od važnosti za zbirku zakona te vrste, doslovno preuzeti iz liturgijskih knjiga. Na žalost, različite su vaticanske nadležne službe za liturgijsku reformu, također zbog oskudice osoblja, premalo budno pratile radove na novom crkvenom zakoniku i stoga se premalo starale oko toga, da njihove, po papinskom nalogu, izdane liturgijske knjige i drugi dokumenti u svakom obziru budu uvažavane. One su također propustile uzeti u obzir punovažeće prigovore od nekih svojih konzultora.

Osnovni prigovor

Valja pozitivno ocijeniti to što je, suprotno starom kodeksu, podjela novoga kodeksa smišljenija: Liturgija se više ne obrađuje skupa s drugim »stvarima« u knjizi »*De rebus*«, nego je sadržaj vlastite IV. knjige. Naslov te knjige ipak priređuje jednu i vjerojatno temeljnu poteškoću: »*De*

Ecclesiae munere sanctificandi«. Kanon 834 § 1, koji odmah zatim slijedi, bavi se bitnim opisom liturgije kako ga je dao Sabor u Liturgijskoj konstituciji (SC)7: *Liturgija je vršenje Kristove svećeničke službe; u njoj se vrši posvećivanje ljudi i obavlja javno štovanje Boga*. Tomu, za svaki liturgijski čin važećem bitnom opisu, protuslovi to, što se u naslovu (a također na početku samoga kanona 834 § 1) spominje samo jedan vid liturgijskog djelovanja Crkve. Naslov je morao teološki točnije glasniti: »*De Ecclesiae munere sacerdotali*«. Na drugim mjestima (npr. u kan. 375 § 2) morao je »munus sanctificandi« (služba posvećivanja) biti nadomješten s »munus sacerdotale« (svećenička služba). Pravilno se formuliranje nalazi, npr., u kan. 1173. o Časoslovu: »*Ecclesia, sacerdotale munus Christi adimplens, liturgiam horarum celebrat*«. Slična jednostranost je i u upotrebi pojma »cultus« (>cultus christianus«, »cultus divinus«) kad se radi o liturgijskom obavljanju (kao npr. u kan. 834 § 2), jer je time isključen vid posvećivanja koji se u opisu biti liturgije jednakovrijedno spominje uz štovanje Boga.

O subjektu liturgije

Ovaj § 2 uvodnog kan. 83 § 4 iz knjige IV. predstavlja i u drugom obziru nazadak iza važnih koncilskih izjava. Tu piše da se Bog javno štuje, tj. da se liturgija slavi onda, kada se to zbiva u ime Crkve od određenih osoba za to (>a personis legitime deputatis«) i po činima, koje odobri crkveni autoritet. Što se misli pod »deputatio«? Ako se radi o onoj (deputatio), koju po Tomi (STh III 63, 2; usp. Lumen gentium 11) dobiva svaki krštenik po svome krštenju, tada bi kanon govorio o osobama, koje su »pravilno krštene«. U toj svezi se ipak pomišlja radije na jedan vlastiti pravni čin određivanja. Takvo pak određivanje i nije potrebno za posebne liturgijske službe koje ne pripadaju kleru. Ili valja stvarno ukinuti ono što kaže SC 29: »Ministranti, lektori, komentatori i članovi crkvenoga zbora obavljaju pravu liturgijsku službu«! Ili što određuje AEM 70: »Sve zadatke, koji nisu pridržani đakonu, mogu vršiti i laici, iako nisu dobili punomoć.

Službe laika

Kan. 230 govori o posebnim liturgijskim službama laika. On razlikuje značajno postavljanje za »stalne« lektore i akolite, koji su pridržani muškarcima (§ 1), od »vremenski ograničenog određivanja« (temporanea deputatio) za službu lektora (§ 3). Ipak će lektor ponekad bez formalnoga pravnog čina moliti za svoju službu. Važan je ovdje § 3. On broji (na žalost nepotpuno), a da ne upotrebljava izraz »deputatio«, koje liturgijske zadatke laici mogu preuzeti kad nema klerika: »službu riječi«, predsjedanje kod liturgijske molitve, dijeljenje krštenja i dijeljenje pričesti; ne spominju se na tom mjestu mogućnosti preuzimanja asistenta braka na

temelju vlastite delegacije (kan. 1112 § 1), u »ordo exsequiarum (br. 19) predviđeno određivanje (»deputatio«) nekoga laika za vođenje crkvenog pogreba i vodstvo od Koncila uvedenoga samostalnog bogoslužja riječi (SC 35,4) koje ima rang liturgijskih slavlja.

Pod »službom riječi« (»ministerium verbi«) vjerojatno se misli na službu propovijedanja, koja može ili mora biti povezana sa svim drugim spomenutim slavljima. Stoga novo crkveno pravo ukida i kan. 1342 § 1 staroga CIC: izričitu zabranu laičke propovijedi. Ono određuje da laici mogu biti pripušteni k propovijedi, ako je to potrebno u određenim situacijama ili korisno u posebnim slučajevima (kan. 766). Kan. 767 § 1 zacijelo je vrlo nerazumljivo formuliran: on među oblicima propovijedanja posebnu ulogu pripisuje homiliji, »koja je dio same liturgije i koja je pridržana svećeniku i đakonu. U njoj neka se tokom godine iz svetoga teksta iznose vjerske tajne i smjernice za kršćanski život«.

Liturgijske knjige izričito pripisuju katehisti »homiliju« kod dije-
ljenja krštenja (*Ordo baptismi parvulorum* 137); *Ordo exsequiarum* ne zabranjuje nipošto laiku držati običajnu »homiliju«. Kod nedjeljnog bogoslužja trebala bi se redovito držati »homilija«. Da li kan. 767 § 1 kani laicima načelno zabraniti držati homiliju i obvezati ih na to, da kod bogoslužjâ što ih vode i kod kojih prema liturgijskim knjigama smiju i propovijedati, u smislu kan. 766? Ili im se po kan. 767 § 1 mora zabraniti homilija samo onda (odnosno onda samo homilija), kad su prisutni svećenik ili đakon?

Terminološke nejasnoće

Slične terminološke nejasnoće, onako kako se dadu ustanoviti u dva-
ma spomenutim kanonima na kraju, često se ponavljaju u novom kodeksu: Latinska crkva, za koju jedinu kodeks važi (kan. 1), katkada je označena kao »Ecclesia universa« (npr. u kan. 838 § 2); liturgijska slavlja se katkada zovu još uvijek liturgijske »ceremonije« (npr. kan. 788 i naslov prije kan. 924), liturgijske funkcije« (kan. 503), liturgijske »vježbe« (kan. 785 § 1); umjesto o »liturgijskoj znanosti« nediferencirano se govori o »liturgiji« (kanoni 252 § 3 i 253 § 2); dok je posveta crkve još uvijek označena kao »dedicatio ecclesiae«, o biskupskoj se posveti ne piše s istom dosljednošću »ordinatio episcopi« nego još »consecratio episcopi«, dok se, naravno, ne govori o »consecratio presbyteri« ili »diaconi«.

Na temelju intervencije Internacionalnoga radnog zajedništva liturgijskih komisija preuzeta su barem tri kanona o časoslavu (kanoni 1173-1175). Na žalost, oni su nekako neprikladno uklopljeni između odsjeka o sakramentalima i o pokopu. Čini se da se, usprkos naslovu knjige »Liturgia horarum«, časoslov ne promatra kao dnevna liturgija Crkve; inače ne bi u kan. 663 § 3 trebalo redovnike poticati da slave *liturgiam horarum* i drže »druge pobožne vježbe«.

Okrnjenje pravâ biskupskih konferencija

O pobožnim vježbama (*»pia exercitia«*) govori kodeks i u kan. 839 § 2. Raduje to što su ovdje spomenuta također *»sacra Exercitia«* (= bogoslužna slavlja pojedinih crkava: SC 13).

Na žalost je, međutim, od Koncila odobreno veće vrednovanje pojedinih Crkava na drugim mjestima pošla unatrag. Kanoni 826 § 2 i 838 § 2 i § 3 označavaju samo latinske knjige kao *»liturgijske knjige«*. Materinski jezik liturgijskih knjiga očito ne postoji nego samo prijevodi liturgijskih knjiga, i to, iako je među latinskim knjigama jedna koja se, tako kako je latinski sastavljena, nigdje na svijetu ne mora upotrebljavati: ritual. Prema SC 79 mogu se kod izrade rituala na materinskom jeziku *»u obnovljenim obrednicima prema čl. 63, kad traži potreba, dodati i nove blagoslovine«*; 1167 § 1 određuje, naprotiv, da to smije samo Apostolska Stolica. O upriličavanju liturgije, koja se omogućuje po SC 40, i može prelaziti mjeru određenu u latinskim knjigama, u kodeksu se šuti.

Doduše, poslije snažnih prigovora s više strana, spriječeno je da u kan. 838 § 2, kako se prvotno namjeravalo, u saopćenju saborskog zaključka (Sc 36 § 4) pravo odobrenja za prijevode liturgijskih tekstova bude pridržano Apostolskoj Stolici, no ipak se izbjeglo pravni čin odobrenja pridavati izričito biskupima. Termin *»approbare«* (Sc 36 § 4 i apostolsko pismo *»Sacram liturgiam«* IX) nadomješten je s *»parare«*, termin *»confirmare«* (SC 36 § 3 i *»Sacram liturgiam«* IX) s *»recognoscere«*. Prijevodi se ne *»odobravaju«* od biskupskih konferencija, nego *»pripremaju«*, od Apostolske Stolice se ne *»potvrđuju«* nego *»preispituju«*.

Papa počinje svoju apostolsku konstituciju za uvod novoga crkvenog zakonika rečenicom: *»Običaj je da Katolička crkva tokom vremena svoje zakone reformira i obnavlja«*. Treba se nadati da će taj običaj ostati na snazi i poslije objelodanjivanja *»Codex iuris canonici«* iz g. 1983.

Reiner Kaczynski, *Liturgie und Recht*, u *Gottesdienst* 17 (1983), 41-43.